

NGHIÊN CỨU VỀ NHÂN THÂN NGƯỜI PHẠM TỘI MUA BÁN TRÁI PHÉP CHẤT MA TÚY TỪ THỰC TIỄN TỈNH SƠN LA

NGUYỄN THỊ THU PHƯƠNG
 Trưởng Đại học Kiểm sát Hà Nội

Nhận bài ngày 10/4/2021. Sửa chữa xong 14/4/2021. Duyệt đăng 18/4/2021.

Abstract

Criminology studies record of the offender to understand its characteristics and more importantly to explain why that person commits a crime, what factors affect the formation of negative identity of the offender, thereby providing the measures to prevent crime from the personal perspective. Son La has been a hot spot for drug-related crimes in general and illegal deal in narcotic substances in particular in the whole country. Thus, the study on the characteristics of the offenders' record committing illegal deal in narcotic substances in Son La province will contribute to explaining the above issues on the offenders' record- one of the factors causing this type of crime in the area and propose the preventive solutions.

Keywordss: Record of the offenders, illegal deal in narcotic substances, criminology, prevent crime, the reasons of crimes.

1. Đặt vấn đề

Sơn La là một tỉnh miền núi ở phía Tây Bắc của Tổ quốc với diện tích tự nhiên 14.055 km², chiếm 4,27% diện tích cả nước, có 250 km đường biên giới giáp nước bạn Lào với hai cửa khẩu quốc gia Lóng Sập và Chiềng Khương⁽¹⁾. Nhiều năm qua, nơi đây luôn được coi là điểm nóng về tội phạm ma túy của cả nước, các đối tượng đã vận chuyển ma túy từ “Tam giác vàng” thẳm lấu vào Sơn La, trung chuyển đi tiêu thụ trong nội địa, thậm chí chuyển đi các nước thứ 3 với nhiều thủ đoạn tinh vi, xảo quyệt; những cái tên như Lóng Luông, Vân Hồ và cao nguyên Mộc Châu (Sơn La) – đã được coi là “rốn lũ ma túy” ở nơi đây⁽²⁾. Xuất phát từ thực tiễn ấy, các cơ quan chức năng của tỉnh đã ban hành nhiều văn bản chỉ đạo, lên kế hoạch triển khai thực hiện nhiều biện pháp nghiệp vụ, đấu tranh với tội phạm ma túy; nhằm triệt xóa các điểm, đối tượng bán lẻ ma túy, các đường dây tội phạm ma túy liên tỉnh như Nghị quyết số 128/2015/NQ – HĐND ngày 10/12/2015 về việc ban hành chính sách phòng, chống, kiểm soát ma túy trên địa bàn tỉnh Sơn La giai đoạn 2016 – 2020; Nghị quyết số 69/2017/NQ- HĐND ngày 18/12/2017 về ban hành chính sách phòng, chống, kiểm soát ma túy trên địa bàn tỉnh Sơn La giai đoạn 2018 – 2020; Nghị quyết số 89/2018/NQ-HĐND ngày 08/12/2018 Về chính sách phòng, chống và kiểm soát ma túy trên địa bàn tỉnh đến năm 2020; Kế hoạch số 87/KH-UBND ngày 01 /4/2020 tổng kết thực hiện Chương trình phòng, chống tội phạm, phòng, chống ma túy đến năm 2020... Tuy nhiên tình hình tội phạm mua bán trái phép chất ma túy trên địa bàn tỉnh vẫn diễn biến phức tạp với thủ đoạn ngày càng tinh vi nhằm che mắt các lực lượng chức năng và gây nên tâm lý lo lắng cho trật tự xã hội của địa phương. Theo số liệu thống kê, tính từ 01/10/2015 đến 31/07/2020 trên địa bàn tỉnh Sơn La đã xét xử sơ thẩm tổng số 3592 vụ và 5091 người phạm tội, trong đó tội danh mua bán trái phép chất ma túy đã xét xử sơ thẩm 612 vụ và 893 người phạm tội (chiếm 17% trong tổng số vụ và 17,5% trong tổng số người phạm tội)⁽³⁾. Như vậy chỉ riêng tội danh mua bán trái phép chất ma túy đã chiếm gần 1/5 tổng số vụ và tổng người phạm tội bị đưa ra xét

1) Nguồn: <http://baosonla.org.vn:8080/bai-viet/34/thong%20tin%20chung>.

2) Nguồn: <http://pctnxh.molisa.gov.vn/default.aspx?page=news&do=detail&id=1647>.

3) Nguồn: <https://tk.toaan.gov.vn/Login/>.

xử sơ thẩm trên địa bàn tỉnh Sơn La. Vấn đề đặt ra là các cơ quan bảo vệ pháp luật cần liên tục phân tích, đánh giá tình hình tội phạm để tìm ra những yếu tố đóng vai trò là nguyên nhân của tình hình tội phạm loại này từ đó thiết kế các biện pháp phòng ngừa cho phù hợp.

Bài viết này chúng tôi tập trung phân tích đặc điểm nhân thân người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy trên địa bàn tỉnh Sơn La dưới góc độ tội phạm học – một trong những yếu tố đóng vai trò là nguyên nhân của tội phạm nay. Chất liệu nghiên cứu là nguồn số liệu thống kê xét xử sơ thẩm hình sự của tòa án hai cấp tỉnh Sơn La (nguồn số liệu thống kê thường xuyên) và 100 bản án hình sự sơ thẩm với 158 bị cáo phạm tội mua bán trái phép chất ma túy được chọn ngẫu nhiên từ 01/10/2015 đến 31/07/2020.

2. Đặc điểm nhân thân người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy trên địa bàn tỉnh Sơn La

2.1. Nhóm đặc điểm nhân khẩu – xã hội của người phạm tội

Độ tuổi, giới tính, dân tộc, quốc tịch, nơi sinh, hoàn cảnh gia đình, trình độ học vấn và nghề nghiệp của người phạm tội.

2.1.1. Về giới tính của người phạm tội

Nghiên cứu về giới tính người phạm tội để thấy được giới tính nào của người phạm tội phổ biến hơn, đặc điểm thể chất, tâm lý của mỗi giới, mối quan hệ giới tính với người phạm tội. Ở nước ta cho thấy nam giới phạm tội luôn chiếm tỷ lệ cao hơn nữ giới⁽⁴⁾. Nghiên cứu số liệu thống kê thường xuyên của Tòa án tỉnh Sơn La cho thấy trong tổng số 893 người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy thì có 113 người phạm tội là nữ, 780 người phạm tội là nam. Như vậy loại tội này chủ yếu do nam giới thực hiện (chiếm hơn 87%).

2.1.2. Về độ tuổi của người phạm tội

Do con người ta luôn phát triển theo các giai đoạn khác nhau, mỗi giai đoạn có sự phát triển về thể chất, tinh thần, sự hoàn thiện nhân cách khác nhau, các công trình nghiên cứu về độ tuổi cho thấy độ tuổi phạm tội phổ biến ở nước ta là từ đủ 18 tuổi đến dưới 30 tuổi⁽⁵⁾. Đối với Sơn La, theo nguồn số liệu thống kê thường xuyên của Tòa án tỉnh Sơn La cho thấy độ tuổi phạm tội được chia thành 4 nhóm: Từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi, từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi, từ đủ 18 tuổi đến 30 tuổi và trên 30 tuổi. Trong đó ở Sơn La nhóm người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy từ trên 30 tuổi phạm tội chiếm tỷ lệ cao nhất có 775 người (hơn 86%); theo sau là nhóm tuổi từ đủ 18 tuổi đến dưới 30 tuổi với 104 người (hơn 11%).

2.1.3. Về thành phần dân tộc của người phạm tội

Ngày nay, so nhiều nguyên nhân khác nhau mà dẫn đến sự chuyển dịch từ quốc gia này sang quốc gia khác, từ vùng này sang vùng khác từ đó hình thành ở mỗi quốc gia, khu vực nhiều chủng tộc, dân tộc khác nhau cùng sinh sống. Sơn La là tỉnh với 12 dân tộc sinh sống bao gồm Kinh, Thái, Mông, Mường, Dao, Khơ Mú, La Ha, Xinh Mun, Kháng, Lào, Tày, Hoa. Trong 893 người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy có 360/893 người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy là người dân tộc thiểu số, chiếm tỷ lệ 40,3%. Đây được coi là một trong những đặc điểm nổi bật của người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy tại Sơn La.

2.1.4. Về quốc tịch của người phạm tội

Sơn La là có chung 250 km đường biên giới với Lào với ba cửa khẩu Chiềng Khương, Lóng Sập, Nà Cài trong đó phía nam giáp tỉnh Huaphanh (Lào), phía tây nam giáp tỉnh Luangprabang (Lào).

4) Lý Văn Quyền, “Phòng ngừa tội phạm do nữ giới thực hiện ở Việt Nam”, Luận án Tiến sĩ Luật học, Trường Đại học Luật Hà Nội, 2014, tr. 165.

5) Võ Khánh Vinh, *Giáo trình tội phạm học*, NXB Công an nhân dân, Hà Nội, 2014, tr. 133

Theo số liệu thống kê ngành Tòa án tỉnh Sơn La giai đoạn 2015 – 2019 có 14/893 người phạm tội là người nước ngoài, chiếm 1,5%.

2.1.5. Về hoàn cảnh gia đình của người phạm tội

Số người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy sinh ra trong gia đình ba con trở lên chiếm tỷ lệ rất cao, trong đó chủ yếu là người phạm tội sinh gia trong gia đình làm nông nghiệp, gia đình là hộ nghèo, gia đình không hoàn hảo chiếm tỷ lệ cao. Điều này cho thấy gia đình người phạm tội có yếu tố ảnh hưởng nhất định đến việc thực hiện nhân thân người phạm tội đặc biệt là sự giáo dục gia đình. Sự giáo dục từ môi trường gia đình tác động rất lớn đến suy nghĩ, thái độ và việc lựa chọn hành vi xử sự của một con người. Sự tác động phát triển theo chiều hướng tích cực hay tiêu cực phụ thuộc rất lớn vào mối quan tâm, dạy dỗ của những thành viên lớn trong gia đình như cha mẹ, ông bà, anh, chị. Nghiên cứu số liệu thống kê không thường xuyên từ 150 bản án hình sự sơ thẩm tại Sơn La cho thấy có 87/100 vụ án chiếm 87% mà người phạm tội có gia đình làm nông nghiệp; gia đình chỉ có bố hoặc mẹ hoặc mất cả cha và mẹ có 35/100 vụ. chiếm tỷ lệ 35%

2.1.6. Về đặc điểm theo trình độ học vấn, nghề nghiệp của người phạm tội

Những người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy chủ yếu là những người có trình độ học vấn rất thấp, bỏ học nhiều, thậm chí đa số bị cáo còn không được tiếp cận đến những cấp đào tạo tối thiểu. Trong số 100 bản án hình sự nghiên cứu, tỷ lệ người không biết chữ chiếm hơn 20% và nhiều vụ án xét xử về tội này phải có phiên dịch do bị cáo không biết nói tiếng phổ thông. Từ trình độ học vấn kéo theo đó là số người phạm tội có nghề nghiệp làm ruộng và lao động tự do chiếm tỷ lệ hơn 93% trong tổng số những người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy. Những điều này cho thấy một bức tranh rất rõ về mối liên hệ giữa trình độ học vấn dẫn đến thực hiện hành vi phạm tội.

2.2. Nhóm đặc điểm tâm lý – đạo đức người phạm tội

Để nhận thức được đặc điểm này của người phạm tội là một công việc phức tạp và không hề đơn giản. Trên cơ sở nghiên cứu 100 bản án hình sự sơ thẩm về tội mua bán trái phép chất ma túy với 158 bị cáo trên địa bàn tỉnh Sơn La, cụ thể là diễn biến thực hiện hành vi phạm tội, động cơ, mục đích phạm tội của họ. Có thể thấy, trên phương diện tâm lý học thì các đặc điểm tâm lý – đạo đức cá nhân được hình thành trong quá trình sống của người đó dưới ảnh hưởng của môi trường sống một cách vô thức hoặc có ý thức. Trong môi trường đó, cá nhân tác động qua lại với các cá nhân khác, biểu lộ thái độ đánh giá, mong muốn của bản thân và của người khác, nhận biết người khác, ảnh hưởng và bị ảnh hưởng của người khác. Tuy nhiên, đối với người phạm tội thì hệ quả của việc tác động trên là việc hình thành các đặc điểm tâm lý – đạo đức tiêu cực của người phạm tội- một trong những yếu tố quan trọng dẫn đến việc thực hiện hành vi phạm tội. Những đặc điểm này chịu ảnh hưởng, tác động trong một thời gian nhất định đến việc phạm tội của người đó. Thường các đặc điểm đó là: tính ích kỷ; tính háms lợi, tính chơi bời, lười lao động và học tập và đối với tội phạm mua bán trái phép chất ma túy ở Sơn La cũng không ngoại lệ. Có thể thấy, lợi nhuận do bán ma túy đem lại là vô cùng khổng lồ, họ không phải lao động tìm đất khai hoang, nếu so sánh với việc bỏ công sức lao động chân tay, vất vả lên nương làm rẫy thì quá khác xa. Đó cũng là lí do chính dẫn đến tỷ lệ động cơ phạm tội muốn giàu nhanh, háms lợi chiếm gần tuyệt đối tổng số tội phạm mua bán trái phép chất ma túy tại Sơn La. Qua nghiên cứu 100 bản án hình sự sơ thẩm với 158 người phạm tội, 100% người phạm tội có trình độ từ THPT trở xuống, điều đó phản ánh một thực trạng là người phạm tội trình độ văn hóa còn thấp, lười học tập, không tiếp thu được sự giáo dục hoàn chỉnh dẫn đến sự tiếp cận pháp luật từ giáo dục là bị hạn chế. Vụ án Lương Văn T trong BAHSSST số 06/2018 ngày 26/12/2018 của TAND tỉnh Sơn La, T thường xuyên liên lạc một người đàn ông tên Pi ở bên Lào để cung cấp ma túy bất cứ khi nào có nhu cầu, Pi chấp nhận cho T nợ khi nào bán được ma túy trả sau. Vì vậy, bất cứ khi nào cần tiền tiêu

xài thì Lương Văn T sẽ liên lạc với Pi để hoặc lấy ma túy về bán hoặc vay tiền và trả sau bằng ma túy. Chính điều này khiến cho T phát sinh suy nghĩ lười lao động, những lúc không có tiền tiêu xài thì sẽ tìm cách mua ma túy về bán.

2.3. Đặc điểm pháp lý hình sự của người phạm tội

Đây là nhóm đặc điểm thể hiện tính chất nguy hiểm của hành vi phạm tội. Các dấu hiệu thể hiện đặc điểm này bao gồm: Động cơ, mục đích phạm tội; hình thức thực hiện tội phạm; trường hợp phạm tội lần đầu hay tái phạm, tái phạm nguy hiểm.

Về động cơ, mục đích phạm tội: Qua nghiên cứu 100 bản án hình sự sơ thẩm thì động cơ phổ biến thúc đẩy người phạm tội thực hiện hành vi mua bán trái phép chất ma túy là để có tiền sử dụng ma túy, chiếm gần 50%; tỷ lệ động cơ phạm tội để có tiền tiêu hàng ngày cao thứ hai là 13%; tỷ lệ động cơ phạm tội muốn giàu nhanh không phải lao động chiếm 20,8%.

Về hình thức thực hiện tội phạm: Hình thức thực hiện tội mua bán trái phép chất ma túy chủ yếu là hình thức phạm tội riêng lẻ chiếm tỷ lệ hơn 70%, hình thức đồng phạm cũng chiếm tỷ lệ tương đối là gần 30%.

Về đặc điểm tái phạm, tái phạm nguy hiểm: Nghiên cứu yếu tố này để thấy rằng một người đã bị kết án vẫn tiếp tục phạm tội mặc dù đã bị xét xử, đã được giáo dục cải tạo nhằm mục đích thay đổi nhận thức sai lệch, khuynh hướng chống đối xã hội, tức là thay đổi đặc điểm tâm lý phức tạp bên trong con người. Nghiên cứu đặc điểm này để thấy được khả năng chống đối pháp luật, khả năng giáo dục, cải tạo người phạm tội. Trong số những người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy thì tỷ lệ người phạm tội thuộc trường hợp tái phạm, tái phạm nguy hiểm chiếm hơn 3,7% (33/893), cho thấy tính chất nguy hiểm của hành vi cũng như thủ đoạn, tâm lý không sợ pháp luật, coi thường pháp luật của những người phạm tội khi chưa được xóa án tích mà vẫn thực hiện hành vi phạm tội.

3. Những yếu tố ảnh hưởng đến việc hình thành nhân thân người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy trên địa bàn tỉnh Sơn La

Tội phạm học Việt Nam cũng như các khoa học pháp lý hình sự khác, không có lý luận riêng về quan hệ nhân - quả, mà chỉ cụ thể hóa nội dung cặp phạm trù nhân - quả của triết học Mác-xít vào lĩnh vực nghiên cứu của mình⁶⁾. Vận dụng quan điểm này, chúng tôi cho rằng việc nghiên cứu những yếu tố ảnh hưởng đến việc hình thành nhân thân tiêu cực của người phạm tội không thể tách rời việc nghiên cứu nguyên nhân và điều kiện của tình hình tội phạm. Trong đó “nhân” ở đây chính là những yếu tố ảnh hưởng, còn “quả” chính là kết quả tác động của “nhân” để hình thành nhân thân tiêu cực của người phạm tội. Đó là sự tác động qua lại giữa những yếu tố tiêu cực thuộc môi trường sống của người phạm tội và những yếu tố thuộc bản thân người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy mà chúng tôi sẽ phân tích dưới đây thông qua một số bản án thực tế:

3.1. Những yếu tố tiêu cực thuộc môi trường sống bao gồm những yếu tố thuộc môi trường gia đình, nhà trường và xã hội – nơi người phạm tội theo thời gian họ tham gia vào

3.1.1. Các yếu tố tiêu cực thuộc môi trường gia đình

Gia đình là môi trường đầu tiên có ảnh hưởng đến việc hình thành nhân cách của mỗi cá nhân. Số lượng người phạm tội sinh ra trong gia đình có từ ba con trở lên chiếm tỷ lệ cao. Với những gia đình đông con, đặc biệt gia đình ở những vùng miền núi như Sơn La vấn đề “cơm áo gạo tiền” là nỗi lo lắng lớn nhất của cha mẹ, vì vậy cha mẹ phải bôn ba lo cuộc sống thì thời gian dạy dỗ con cái bị hạn chế; chưa kể nhiều đứa trẻ phải bỏ học, bỏ gia đình để làm thuê. Việc có ý thức kiếm tiền giúp đỡ gia đình là việc làm tốt nhưng bên cạnh đó có những trường hợp đi làm tiếp xúc với môi trường lao động đầy vất vả dễ bị lôi kéo vào các công việc bất chính, lâu dần việc kiếm tiền không phải để phục

6) Tập thể tác giả, *Giáo trình Triết học Mác-Lênin*, NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2003.

vụ gia đình mà lại phục vụ cho chính những thú tiêu khiển của họ. Bên cạnh điều kiện sống của gia đình thì tấm gương đạo đức của cha mẹ cũng là ngọn đuốc soi sáng và giáo dục đạo đức cho con cái. Nếu cha mẹ có cách xử sự không đúng mực, tham gia vào các tệ nạn xã hội và vi phạm pháp luật dẫn đến sự thực hiện hành vi bất chước hoặc phạm tội kéo theo con cái và ngược lại.

3.1.2. Các yếu tố tiêu cực thuộc môi trường nhà trường

Cùng với gia đình thì nhà trường là môi trường có ảnh hưởng rất lớn đến việc hình thành nhân cách của con người. Nhà trường chính là cái nôi ươm mầm của thế hệ trẻ, là nơi dạy dỗ, truyền tải những tri thức về mọi mặt trong cuộc sống cho chúng ta và có tác động tích cực đến sự phát triển toàn diện của mỗi cá nhân, có vai trò to lớn trong sự nghiệp giáo dục con người. Nhưng nếu sự buông lỏng quản lý, và sự dụ dỗ của bạn bè thì lại là nguyên nhân hình thành nhân cách lệch lạc. Trong số 100 bản án hình sự nghiên cứu ngẫu nhiên thì có xuất hiện 11 bị cáo là học sinh. Đây cũng là câu hỏi dành cho công tác quản lý học sinh và tuyên truyền pháp luật đến trẻ em trong nhà trường. Tại BAHSSST số 14/2019 ngày 09/05/2019 của TAND huyện Yên Châu của em học sinh Lia Lao T (sinh năm 1999) đang theo học lớp bị một người đàn ông tên C đứng trước cổng Trung tâm giáo dục thường xuyên dụ dỗ bảo T về xã Tú Nang, (huyện Yên Châu, tỉnh Sơn La) tìm mua ma túy xuống bán cho C và thỏa thuận với giá 50.000đ/ viên Methamphetamine. Nghe vậy sau đó T đã vượt biên giới Việt Nam sang đến bản Ta Đięng (Lào) mục đích tìm mua ma túy để bán lại kiếm lời để có tiền tiêu xài. Sự quản lý học sinh cũng như giáo dục pháp luật trong nhà trường ở đâu khi một em học sinh có thể bước chân vào hành vi phạm pháp một cách dễ dàng như vậy.

3.1.3. Các yếu tố tiêu cực thuộc môi trường xã hội

Sơn La có số hộ nghèo là 71.798 hộ đứng đầu cả nước và vùng trung du miền núi phía bắc, là tỉnh có số hộ nghèo lớn thứ 4 cả nước⁷. Về chính sách hỗ trợ chuyển đổi nghề nghiệp và tìm kiếm việc làm đã được thực hiện nhưng trình độ dân trí không cao, lớn tuổi, lại ít người biết tiếng Kinh nên việc đào tạo nghề, chuyển đổi nghề gặp khó khăn, nền kinh tế vẫn phụ thuộc vào nông nghiệp. Để không phải đeo đẳng với mặc cảm kinh tế khó khăn, trình độ canh tác lạc hậu rất nhiều người đã tìm cho mình hình thức kiếm tiền để thoát nghèo trong đó có mua bán trái phép chất ma túy mà theo họ là một trong những cách thoát nghèo nhanh chóng, mang lại món tiền hậu hĩnh nhất, các đối tượng tham gia vào tệ nạn ma túy như một cách xoa dịu tinh thần.

3.1.4. Những yếu tố thuộc chủ thể quản lý là Nhà nước

Mặc dù được chú trọng nhưng công tác tuyên truyền, giáo dục pháp luật, văn hóa, đạo đức, lối sống trong quần chúng nhân dân ở Sơn La gặp nhiều khó khăn do điều kiện địa hình phức tạp và giao thông không thuận tiện. Đội ngũ cán bộ tuyên truyền còn thiếu và yếu về kinh nghiệm, các cán bộ biết nói tiếng dân tộc thiểu số không nhiều.

Việc quản lý đối tượng có tiền án, đối tượng mãn hạn tù, được đặc xá còn lỏng lẻo, nhiều sơ hở thiếu sót. Công tác giám sát, giáo dục của Ủy ban nhân dân cấp xã đối với người được hưởng án treo, cải tạo không giam giữ còn hạn chế; việc đào tạo nghề, giải quyết việc làm chưa thực hiện được do thiếu các điều kiện cần thiết; khi chấp hành xong án phạt tù trở về địa phương họ gặp khó khăn trong quá trình hòa nhập với xã hội. Do vậy dẫn tới tình trạng một số người có tư tưởng xem thường việc giáo dục, cải tạo tại địa phương nên vẫn ngang nhiên tái diễn hành vi vi phạm pháp luật, có khả năng dẫn đến thực hiện tội phạm.

3.1.5. Những yếu tố tiêu cực thuộc về bản thân chủ thể phạm tội:

Sai lệch trong phương thức thoả mãn nhu cầu: Nghiên cứu 100 bản án hình sự sơ thẩm cho thấy,

7) Quyết định số 1052/QĐ-LĐTBXH của Bộ Lao động - Thương binh và xã hội, Công bố kết quả rà soát hộ nghèo, hộ cận nghèo năm 2018 theo chuẩn nghèo tiếp cận đa chiều áp dụng cho giai đoạn 2016-2020.

từ những sở thích lệch lạc như tụ tập bạn bè xấu, ăn chơi, uống rượu, nghiện ma túy, cờ bạc là những nguyên nhân sâu xa dẫn đến việc các bị cáo phạm tội. Thảo A S là bị cáo trong vụ án tại BAHSSST số 124/2019 ngày 24/11/2019 của TAND tỉnh Sơn La là Đảng viên, nhận thức rõ pháp luật nghiêm cấm các hành vi tàng trữ, sử dụng mua bán, vận chuyển trái phép chất ma túy, nhưng bản thân lại nghiện ma túy, vì hám lời và có ma túy sử dụng đã bất chấp để thực hiện hành vi mua bán trái phép chất ma túy với số lượng lớn (179,63 gam methaphetamin).

Sai lệch trong sở thích cá nhân: Trong tâm lý của con người bình thường luôn tồn tại các nhu cầu về vật chất, tuy nhiên đối với người đã thành niên, họ nhận thức được rằng, muốn thỏa mãn nhu cầu thì cần phải lao động, có lao động thì mới có hưởng thụ, họ nhận thức được đâu là hành vi được phép và không được phép làm trong xã hội. Trong khi đối với người chưa thành niên, nhu cầu vật chất luôn thúc ép lên tâm lý họ đòi hỏi sự thỏa mãn, nhưng với độ tuổi và năng lực và điều kiện sống phụ thuộc thì họ không thể nào lao động, làm việc thỏa mãn nhu cầu của mình, sự mâu thuẫn giữa nhu cầu và thỏa mãn nhu cầu kết hợp với sự kém nhận thức về hành vi, về pháp luật đã làm cho họ sẵn sàng thực hiện các hành vi phạm tội. Theo BAHSSST số 72/2019 ngày 05/11/2019 của TAND huyện Mường La, hai em học sinh Vi Văn H, sinh ngày 20/7/2001; Lò Văn Ch, sinh ngày 12/7/2001 đều là học sinh trường THPT Mường La có hành vi cất giấu heroin trong cặp sách đi học nhằm bán kiếm lời để có tiền tiêu xài hàng ngày.

Sai lệch trong ý thức pháp luật: Nghiên cứu 100 bản án hình sự sơ thẩm cho thấy một thực tế rằng, vấn đề đạo đức của một bộ phận người phạm tội đang xuống cấp một cách nghiêm trọng; có những gia đình vì lợi nhuận ma túy, bố mẹ lôi con cái, vợ lôi kéo chồng, anh em lôi kéo nhau vào con đường cùng phạm tội. Số bị cáo là những đối tượng nghiện chất ma túy, có tiền án, tiền sự chiếm tỷ lệ cao. Điều đó phần nào cho thấy, ý thức coi thường pháp luật của các bị cáo là rất cao. Các bị cáo chủ yếu nhìn thấy lợi ích trước mắt mà chấp nhận vi phạm pháp luật.

4. Một số biện pháp phòng ngừa tình hình tội mua bán trái phép chất ma túy từ khía cạnh nhân thân người phạm tội ở Sơn La

4.1. Cha mẹ cần nhận thức được vai trò của gia đình là yếu tố chủ đạo trong việc hình thành và phát triển nhân cách của con cái. Cách hành xử, thái độ, việc làm của cha mẹ có tác động rất lớn đến hình thành thói quen cũng như lối sống của con cái cho nên mỗi bậc cha mẹ cần nhận thức sâu sắc vai trò của mình, cần suy nghĩ kĩ trước khi thực hiện hành vi xử sự. Ngoài ra, cha mẹ cũng cần quan tâm và chia sẻ với con, định hướng nghề nghiệp cho con, lắng nghe con cái để kịp thời điều chỉnh suy nghĩ cũng như hành vi của con, không để con cái bỏ học đi làm thuê, tiếp xúc với các tệ nạn xã hội.

4.2. Nhà trường cần phải thường xuyên kết hợp với gia đình trong việc quản lý các em để ngăn chặn tình trạng bỏ học. Ngành giáo dục Sơn La cần chú trọng đầu tư các trang thiết bị máy móc, cơ sở vật chất đảm bảo tạo ra môi trường học phát huy khả năng sáng tạo của học sinh, quan tâm hơn nữa đến cuộc sống của các em học sinh vùng sâu vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn như có các chính sách miễn phí, hỗ trợ học phí, ăn, ở cho học sinh. Phối hợp với các sở, ban ngành đặc biệt là quân đội có những chương trình làm đường giao thông lên bản, quan tâm, gắn gũi đồng viên người dân, con em tại các khu vực biên giới được học tập và được hưởng những đãi ngộ cũng như sự động viên gia đình để cho con em học tập đến nơi đến chốn.

4.3. Thường xuyên đẩy mạnh công tác tuyên truyền, phổ biến giáo dục pháp luật về phòng chống ma túy đến các tầng lớp nhân dân để mọi người thấy được trách nhiệm của mình trong việc tham gia phát hiện, tố giác, đấu tranh phòng chống tội phạm, tệ nạn ma túy. Đồng thời phổ biến các phương thức thủ đoạn hoạt động của tội phạm cũng như hậu quả tác hại do tội phạm, tệ nạn ma túy gây ra để mọi người biết chủ động phòng ngừa, tập trung tuyên truyền vào địa bàn trọng điểm

phức tạp về ma túy, các nhóm nguy cơ cao. Các hình thức tuyên truyền phong phú, đa dạng như mở các buổi tuyên truyền trực tiếp, qua các buổi tập huấn, sinh hoạt câu lạc bộ, tổ chức giao lưu văn nghệ, thể thao, cấp phát tờ rơi, tờ gấp, tài liệu tuyên truyền về phòng, chống ma túy, treo băng rôn, áp phích, chiếu phim lưu động vùng cao tại các thôn bản, các xã vùng sâu vùng xa, vùng biên giới.

4.4. Nâng cao hiệu quả phối hợp giữa các ngành của tỉnh trong chỉ đạo, tổ chức thực hiện công tác quản lý người có tiền án, tiền sự. Công tác giáo dục những người này tại địa phương cần thực hiện đầy đủ theo quy định như yêu cầu họ tới trình diện tại chính quyền hàng tháng, tiếp tục giáo dục ý thức pháp luật cho họ đồng thời tạo điều kiện cho họ tham gia lao động sản xuất. Cần tăng cường đầu tư cho giáo dục dạy nghề trong quá trình cải tạo phạm nhân để khi mãn hạn tù, họ được trang bị một nghề để có thể chủ động nuôi sống bản thân, tái hòa nhập xã hội, giảm tỉ lệ tình trạng tái phạm tội. Đối với những đối tượng nghiện ma túy cần có chính sách đưa đi cai nghiện tại các trung tâm cai nghiện. Chú trọng hoạt động cai nghiện ma túy để làm giảm tình trạng tái nghiện sau thời gian cai nghiện. Ngoài ra, những người liên quan tới cờ bạc, rượu chè cần vận động từ bỏ những tệ nạn này và tạo việc làm cho họ. Trợ giúp về tâm lý cho họ để họ xóa đi mặc cảm về những gì mình đã làm.

4.5. Tăng cường hơn nữa công tác xóa đói giảm nghèo theo hướng bền vững gắn với chương trình xây dựng nông thôn mới, kiểm chế và giảm đi sự phân hoá giàu nghèo, mức độ chênh lệch giữa thành thị và nông thôn, đặc biệt là với vùng sâu vùng xa; giữa các dân tộc với nhau trong địa bàn tỉnh. Khuyến khích và đầu tư phát triển tiểu thủ công nghiệp góp phần giải quyết việc làm, tăng thời gian sử dụng lao động trong nông nghiệp và chuyển đổi cơ cấu kinh tế nông thôn. Làm tốt công tác rà soát và hỗ trợ người nghèo phát triển kinh tế, cho vay vốn phát triển chăn nuôi, trồng trọt... Ổn định đời sống cho đồng bào tái định cư do tác động bởi dự án thủy điện Sơn La, hoàn thành sắp xếp ổn định dân cư, tạo công ăn việc làm cho người trong độ tuổi lao động, hỗ trợ về đất sản xuất cũng như tạo điều kiện thuận lợi cho bà con yên tâm di dời, ổn định cuộc sống trên vùng đất mới, phát triển kinh tế xã hội, đảm bảo quốc phòng an ninh trên các vùng biên giới, ổn định dân cư các khu vực biên giới Việt - Lào; khắc phục hạn chế ở mức thấp nhất việc di dân, di cư ồ ạt, bảo tồn phát huy bản sắc văn hóa dân tộc gắn liền với nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân. Bên cạnh đó, cần tập trung phát triển mạnh về du lịch, dịch vụ bởi trong địa bàn tỉnh có rất nhiều địa điểm, danh lam thắng cảnh phục vụ cho công tác du lịch, tạo công ăn việc làm cho người dân.

4.6. Tăng cường công tác quản lý Nhà nước về cư trú, hoạt động của người nước ngoài trên địa bàn; tổ chức chặt chẽ việc cấp Thị thực, Thẻ tạm trú, Thẻ thường trú, gia hạn tạm trú, Giấy phép vào khu vực biên giới, khu vực cấm (trừ khu vực cấm do Quốc phòng quản lý) và các giấy tờ khác cho người nước ngoài theo quy định; tăng cường công tác tuyên truyền, phổ biến các quy định liên quan đến trách nhiệm của người nước ngoài, cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân mời, bảo lãnh người nước ngoài nhập cảnh, cư trú, hoạt động tại Việt Nam; kịp thời phát hiện, xử lý người nước ngoài vi phạm trong lĩnh vực xuất nhập cảnh, nhất là nhập cảnh bằng thị thực du lịch nhưng làm việc, lao động, đầu tư chui, cư trú trái phép...

5. Kết luận

Hiện nay ma túy nói chung và tình hình tội phạm mua bán trái phép chất ma túy trên địa bàn tỉnh Sơn La diễn biến phức tạp, tác hại khôn lường đến cuộc sống của các gia đình.

Việc nghiên cứu nhân thân người phạm tội mua bán trái phép chất ma túy tại Sơn La dưới ba phương diện đặc điểm nhân khẩu- xã hội; tâm lý - đạo đức và pháp lý hình sự cũng như những yếu tố ảnh hưởng đến việc hình thành nhân thân tiêu cực của người phạm tội góp phần làm rõ nguyên nhân của tình hình tội phạm này. Trên cơ sở đó tác giả mạnh dạn đưa ra một số biện pháp phòng ngừa tội mua bán trái phép chất ma túy từ thực tiễn tỉnh Sơn La./.